

Prilozi za istoriju socijalizma 1, 1964.

Nada S. Jaman

Nedavno objavljen prvi broj publikacije PRILOZI ZA ISTORIJU SOCIJALIZMA u izdanju Instituta za izučavanje radničkog pokreta u Beogradu, pokrenuo je opet niz diskusija, kao i inače kad se javnosti predstavi neki novi časopis ili zbornik ili tome slično. Diskusije u znaku — contra — svode se na apriorno odbacivanje svih novih publikacija i zastupaju mišljenje da te i takve vrste literature imamo dovoljno, naglašavajući kod toga frazu *l'art pour l'art*, odnosno — pisanje zbog pisanja. — Ne želimo ovdje ulaziti u razmatranje tačnosti ovakvih i sličnih mišljenja koja su vjerovatno u nekim iznimnim slučajevima i opravdana, što nikako nije slučaj i sa publikacijom Prilozi za istoriju socijalizma.

Želja nam je da ovdje predstavimo jednu sadržajno kvalitetnu, obimnu i lijepo opremljenu publikaciju koja će bez sumnje biti vrijedan prilog u daljnjem proučavanju historije radničkog i socijalističkog pokreta kao i razvika marksističke misli uopće kod nas.

Zadatak Priloga je, kako se navodi u uvodniku Reč redakcije, da omogućiti objavljivanje stručnih i naučnih radova iz historije socijalističkog pokreta i marksističke misli koji su rezultat grupnog ili pojedinačnog istraživanja u institucijama za izučavanje radničkog pokreta, političkim školama i fakultetima. Prilozi će također informirati našu javnost o značajnijim dostignućima na području izučavanja radničkog pokreta i njegove ideološke evolucije, i dr.

Budući da je zacrtani program ove publikacije prilično obiman, jer zahvaća radove rađene na osnovu historijskih izvora i one rađene na temelju suvremenih materijala i dokumenata i to u međunarodnim razmjerima, redakcija poziva na suradnju naučne, političke i javne radnike, kako bi se što svestranije potakla naučno-istraživačka djelatnost u problemima ovog dijela historijske nauke koja je kod nas slabo bila zastupljena.

Prilozi će izlaziti, kako je predviđeno, povremeno, a imat će nekoliko stalnih rubrika: rasprave, članci, dokumenti i sećanja, osvrti, prikazi, saopštenja, informacije i bibliografski prilozi.

Rasprave i članci objavljeni u prvom broju Priloga, tretiraju uglavnom probleme iz međunarodnog radničkog pokreta, s izuzetkom rasprave dr Sergija Dimitrijevića »Balkanski socijalisti i prvi svjetski rat« koja iako se jednim dijelom uklapa u događaje iz svjetske historije, odnosi se prvenstveno na značajne momente iz nacionalne historije. Moralno-politički lik srpskih socijalista dolazi ovdje do punog izražaja u konfrontaciji s likovima, odnosno socijaldemokratskim partijama Balkana koje su se potpuno ili djelomično suglasile, u stavu prema svjetskom ratu, sa svojom buržoazijom i velikim imperijalističkim silama.

Rasprava dr Marijana Britovšeka »Marx i Engels u revoluciji 1848/49. godine i njihovi taktički stavovi« ukazuje na Marx-Engelsovu teoriju taktike iz 1848/49. godine kao neprocjenljiv izvor za istraživače suvremenih kretanja u međunarodnom radničkom pokretu, ključ za razumijevanje postanka i razvika cjelokupnog demokratskog pokreta u Evropi.

Putnik Dajić piše o položaju i ulozi sindikata u uslovima diktature proletarijata neposredno poslije oktobarske revolucije, pod naslovom — »Neki osnovni problemi razvika sindikalnog pokreta u prvim godinama sovjetske vlasti (1917—1921)«. Članak je popraćen s 19 odgovarajućih tabela.

Članak »Povodom diskusije o karakteru novembarske revolucije u Nemačkoj 1918—1919. godine« dr Vladana Pantića napisan je kako sam autor

kaže, povodom diskusija — o karakteru novembarske revolucije u Njemačkoj 1918—1919. g., a koje su vodili historičari Njemačke Demokratske Republike i SSSR-a u periodu od 1955. do 1958. g. u vezi s pripremama za proslavu njene 40-godišnjice. Prikaz ove diskusije donunjen je u članku ocijenama koje su o novembarskoj revoluciji u Njemačkoj, dali marksistički, konzervativni i buržoaskodemokratski pisci u periodu između dva rata. Posebno je dat stav Lenjina, i na kraju stav autora prema ovom problemu.

Članak Vere Mujbegović »Prvi kongres Komunističke internacionale i Komunistička partija Nemačke« tretira stav KP Njemačke prema prvom, osnivačkom kongresu Komunističke internacionale zadržavajući se posebno na onim uvjetima koji su njemačke komuniste naveli na oprezno taktiziranje u periodu ostvarivanja i obrane tekovina prve socijalističke revolucije u svijetu, odnosno u periodu konstituiranja jedne nove međunarodne snage proletarijata, Treće internacionale; uvjetima koji su bili otežani revolucionarnom situacijom u Njemačkoj, borbom »Spartakusbunda« da prođe među socijaldemokratske mase, ličnim stavom Rose Luxemburg prema ovom pitanju i sl.

U članku »Austromarksisti o poimu demokratije i diktature« dr Radoslav Ratković citirajući stavove triju najistaknutijih austromarksističkih teoretičara Otta Bauera, Karla Rennera i Maxa Adlera o demokraciji i diktaturi kao vidovima vladavine, i uspoređujući ih sa Marxovim i Engelsovim, odnosno Lenjinovim stavom, dolazi do zaključka da je moment socijalno-klasnog sadržaja političkog režima uz manje razlike unutar same austromarksističke škole postojao, ali mu oni nisu pridavali dovoljno značajnu ulogu koju taj moment u opredjeljivanju — za demokraciju ili za diktaturu — zaslužuje.

Rubrika Rasprave i članci završava se člankom Ahmeda Nazečića »Rad jugoslovenskih odbora za pomoć gladnima u Rusiji« koji se temelji uglavnom na radničkoj i građanskoj periodici iz onog vremena, te predstavlja vrijedan rad iz područja o kojem se do sada veoma malo pisalo, premda je djelovanje jugoslovenskih odbora za pomoć gladnima u Rusiji, pokrenulo značajan masovni pokret u našem narodu koji je, iako u skromnim razmjerima, pridonio učvršćivanju mlade sovjetske republike okružene neprijateljskim okruženjem međunarodnog imperijalizma.

Dalje slijedi rubrika Dokumenti i sećanja koja donosi dva članka: prvi u redakciji Ubavke Vujošević pod naslovom »Iz prepiske Filipa Filipovića i Dimitrija Tucovića«, gdje uz biografske podatke ovih dvaju najmarkantnijih ličnosti srpskog i jugoslovenskog radničkog pokreta, nalazimo i jedan dio pisama s njihovom rodbinom, kao i s mnogim poznatim ličnostima tadašnjeg međunarodnog radničkog pokreta, iz kojih je vidljiva revolucionarna djelatnost Tucovića i Filipovića i to s jednog manje do sada poznatog aspekta, a posebno ugled koji su ovi naši prvoborci uživali u međunarodnom radničkom pokretu. Drugi članak ove rubrike je »Stvaranje bataljona »Đaković« u Španiji Stevana Belića. Ovaj članak nastao je na osnovu autorovih zabilježaka iz građanskog rata u Španiji i nekih dokumenata iz tog perioda. Originalno komponiran pruža nam mogućnost, da autentično sagledamo jedan dio događaja iz revolucionarnih dana Španije, kao i praćenje revolucionarnog puta mnogih Jugoslavena — španskih boraca — koji su svoje borbeno iskustvo kasnije prenijeli u redove naše narodne vojske.

U rubrici Osvrti i prikazi između veoma dobrih radova kao što su: »Međunarodna naučna afirmacija istorije pokreta otpora« Dušana Plenče; »Jugoslovenska socijaldemokratija prema II i III internacionali (povodom knjige Vlade Strugara: Jugoslovenske socijaldemokratske stranke 1914—18, Zagreb, 1963)«; »Neka izdanja istorijske građe o mađarskoj sovjetskoj republici 1919. godine« Vujice Kovačeva, naročito je pažnje vrijedan osvrt Pere Damjanovića pod nazivom »O izdavanju izvora za istoriju radničkog pokreta i socijalizma«. Opravdano kritički stav autora ovog osvrta, prema raznim ovdje navedenim, i mnogim nenavedenim radovima, publikacijama, časopisima i dr. nadamo se, da će navesti izdavače, da s više ozbiljnosti i odgovornosti prilaze priređivanju za štampu izvorne historijske građe i bibliografije s tog područja historijske nauke, jer gotovo da i nije potrebno naglašavati ogromnu važnost tačnih izvornih podataka za svaki naučni ili stručni rad, posebno iz tematike radničkog pokreta koja je kod nas do sada malo obrađivana.

U rubrici Saopštenja i informacije dominiraju nekrolozi »Povodom 145-godišnjice rođenja i 80-godišnjice smrti Karla Marksa (1818—1883)« i »Povodom 85-godišnjice rođenja i 25-godišnjice smrti Filipa Filipovića (1878—1938)«.

Ovdje također susrećemo izvod iz izlaganja Milke Minić na sjednici suradnika Instituta za izučavanje radničkog pokreta u Beogradu 14/III 1963. pod naslovom »O značaju izučavanja Marksove misli« (u sadržaju naslov »Uvodno izlaganje«), gdje se između ostalog pozivaju sve zainteresirane institucije na suradnju u proučavanju Marxove misli i posebno da se svestranije priđe istraživanju i naučnom ocjenjivanju našeg revolucionarnog djela, kao obola međunarodnoj borbi radničke klase, a isto tako da se proširi proučavanje naše društvene stvarnosti i daljnjeg socijalističkog razvitka naše zemlje.

U narednom članku ove rubrike Pero Damjanović informira »O dosadašnjem prevođenju dela Karla Marksa i Fridriha Engelsa u našoj zemlji«.

Zatim slijede prilozii:

- Predrag Vranicki »Dosadašnje studije marksizma u našoj zemlji«
 Vujica Kovačev »Delatnost Filipa Filipovića za vreme prvog svetskog rata«.
 Dragoje Živković »Uloga Filipa Filipovića u borbi protiv reformizma u periodu između dva partijska kongresa, 1919—1920«.
 Vera Mujbegović »Međunarodni institut socijalne istorije u Amsterdamu«.
 Brana Smiljanić »Arhiv za radnički pokret u Stokholmu«.

Posebno je zanimljiv prilog koji ovdje daje poljak Norbert Kolomejčik »Struktura i rad Instituta za istoriju partije pri Centralnom komitetu Poljske ujedinjene radničke partije« koji nas informira o veoma vrijednoj imovini ovog Instituta: zbirka rukopisa, zbirci neobjavljenih dokumenata i korespondenciji iz ostavštine i privatnih arhiva istaknutih političkih boraca iz raznih zemalja, a posebno veoma velikoj zbirci rukopisa Marxa i Engelsa.

Iscrpivši tako sadržaj publikacije Prilozi 1, možemo još dodati da svi članci, osim onih iz rubrike Saopštenja i informacije imaju na kraju kratak siže na jednom stranom jeziku; također u fus-noti nailazimo na niz bibliografskih podataka iz domaće i strane literature.

S obzirom na zacrtani plan rada i sadržaj prvog broja Priloga, vjerujemo, da će ova publikacija postati jedna od političkih tribina na kojoj će se na naučnoj osnovi tretirati svi kako historijski, tako i suvremeni aktuelni problemi radničkog pokreta i napredne političke misli uopće.